

T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI
Özel Kalem Müdürlüğü

Sayı : 43728771-610.00- 6202
Konu : 7/25969 Esas Sayılı Yazılı Soru Önergesi

ÇOK İVEDİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA
(Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı)

İlgi: TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 26.06.2013 tarihli ve 43452547-120.00-130455 sayılı yazısı.

İlgi yazıyla, İzmir Milletvekili Sayın Rahmi Aşkın TÜRELİ'nin tarafıma tevcih ettiği 7/25969 esas sayılı yazılı soru önergesinin cevaplandırılması talep edilmektedir.

Söz konusu yazılı soru önergesiyle ilgili cevabımız ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Cevdet YILMAZ
Bakan

EKLER :

1- Soru önergesine ilişkin cevaplar
(2 sayfa)

Adres: Necatibey Cad. No:110/A-06100 Yücetepe-ANKARA

Telefon: +90 (312) 294 50 00 - 294 50 95 - 294 50 97

Faks: +90 (312) 294 69 77

Elektronik Ağ: <http://www.kalkinma.gov.tr>

sozdemir@kalkinma.gov.tr

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.
Evrak teyidi <https://dpteb.dpt.gov.tr/Sorgu> adresinden 8DJ6-RKHD-8ET9 kodu ile yapılabilir.

**İZMİR MİLLETVEKİLİ SAYIN RAHMİ AŞKIN TÜRELİ'NİN YÖNELTTİĞİ 7/25969
ESAS SAYILI YAZILI SORU ÖNERGESİYLE İLGİLİ CEVAPLAR:**

Soru1: Ülkemiz istihdam piyasasında gözlenen bu yüksek kayıt dışılık oranlarının nedenleri nelerdir?

Cevap 1: Ülkemizin son dönem kayıt dışı istihdam değerleri incelendiğinde, bu konuda önemli ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Kayıtdışı istihdam oranı 2000 yılında yüzde 50,6 iken, 2012 yılında yüzde 39'a, Mart 2013'te ise yüzde 36,8'e gerilemiştir. Tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranı ise 2004 yılında yüzde 33,5 iken, 2012 yılında yüzde 24,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmelere rağmen Hükümetimizin kayıtdışılığa karşı mücadelesi devam etmektedir.

Kayıtdışılıkta; ücret ve maaş seviyelerinde brüt-net ücret arasındaki farklılık, kıdem tazminatı uygulamasının işletmeler açısından önemli bir maliyet kalemi olarak değerlendirilmesi, işgücünün niteliğindeki yetersizlik, sosyal yardımların genellikle sosyal sigorta kaydı olmayanlara yapılması, bürokratik formaliteler, işletmelerin yeterince kurumsal yapıya kavuşmamış olması, yabancı kaçak işçilerin mevcudiyeti gibi unsurlar etkili olabilmektedir.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin nedenleri arasında yaşanan makroekonomik istikrarsızlıklar, geçmişteki yüksek enflasyonist ortam, yüksek vergi ve prim oranları ile diğer idari-mali-yasal yükler gibi ekonomik sebeplerin yanı sıra yolsuzluk, çarpık kentleşme, işletmelerin çok büyük bölümünün küçük ölçekli olması, işsizliğin yüksek olması, kamu harcamalarında israf olduğu yönünde toplumda genel bir algının mevcudiyeti, bürokratik formalitelerin fazlalığı, nakit kullanımının yüksekliği, denetim ve ceza sisteminin yeterince etkin olmaması, kurumlar arası koordinasyon eksikliği, sıkça çıkarılan afların gerek toplumdaki adalet duygusunu gerek kamuya karşı yükümlülüklerini zamanında yerine getirme duyarlılığını aşındırması ve kayıt dışılıkla mücadelede toplumsal ve siyasi iradenin oluşmaması gibi sosyal ve yapısal faktörler yer almaktadır.

Soru 2: Kadın istihdamında gözlenen çok yüksek kayıt dışılık oranları hangi faktörlerden kaynaklanmaktadır?

Cevap 2: Ülkemizde kadınlar çalışma hayatı içerisinde bazı dezavantajlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu dezavantajlar nedeniyle kadınlar bazen işgücü piyasasının dışında kalmakta ya da kayıt dışı çalışmayı kabullenebilmektedir. Ayrıca, kadınların çalışma hayatları boyunca iş ve aile yaşantısını uyumlaştırabilmek için çeşitli ayrıcalıklardan (doğum izni, analık izni, süt izni) yararlanması gerekmektedir. Özellikle özel sektörde çalışma arzusunda olan kadın işgücü bahsi geçen ayrıcalıklara sahip olması nedeniyle işverenler tarafından istihdam edilmeyebilmektedir.

Türkiye'de 2012 yılı verilerine göre 24,8 milyon olan istihdamın yaklaşık 3,3 milyonunu ücretsiz aile işçiliği oluşturmakta ve bunların da yüzde 91,7'si kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Ücretsiz aile işçiliğinin toplam kayıt dışı istihdam içindeki payı yüzde 30'lar düzeyindedir. İktisadi faaliyet açısından aile içerisinde faaliyette bulunan kadınlar bu kategoride yer almakta ve herhangi bir sosyal güvenlik kaydı olmadan genellikle de eşleri üzerinden sosyal güvenliğin sağlık yardımlarından faydalanmaktadırlar.

Soru 3: Bu kadar yüksek kayıt dışılık oranlarının olduğu bir istihdam yapısı ile nitelikli emeği istihdam edebilmek ve bu çerçevede yüksek katma değer üreten bir mal ve hizmet yapısına geçilebilmesi mümkün müdür?

Cevap 3: Kayıt dışı istihdam işletmeler açısından haksız rekabete yol açmakta ve bunun sonucu olarak da kayıtlı işgücüne sahip işletmelerin uluslararası düzeyde rekabet edebilmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kayıt dışılığı azaltarak işgücünün niteliğinin artırılması ve işletmelerin teknolojik düzeylerinin yükseltilmesi suretiyle üretim yapısının yüksek katma değerli ürün üreten, rekabet gücü yüksek mal ve hizmet yapısına dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, 1 Temmuz 2013'te TBMM'de kabul edilen Onuncu Kalkınma Planında işgücünün beceri seviyesinin yükseltilmesi ve teknoloji seviyesinin ileriye taşınması amacıyla yönelik olarak tedbir ve politika önerilerine ağırlık verilmiştir. Bu çerçevede Plan metninde öncelikli dönüşüm programları başlığı altında birçok programa yer verilmiştir. Bunlardan bazıları, Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme Programı, Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programı, Nitelikli İnsan Gücü İçin Çekim Merkezi Programı, İstatistiki Bilgi Altyapısını Geliştirme Programı, Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim Programı, Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı, Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programıdır. Planda yer alan tedbirler ve söz konusu dönüşüm programları ile yüksek katma değer üreten bir mal ve hizmet yapısına geçilmesine yönelik önemli adımlar atılması öngörülmektedir.

Soru 4: Ülkemiz istihdam piyasasındaki yüksek kayıt dışılık oranlarını aşağıya çekmek için yürütülecek çalışmaların ilgili sektörlerde ortaya çıkaracağı muhtemel etkiler konusunda yapılmış bir çalışma bulunmakta mıdır?

Cevap 4: Ülkemizde kayıt dışılığı azaltmak amacıyla yürütülecek çalışmaların ilgili sektörlerde ortaya çıkaracağı muhtemel sonuçlarına yönelik bir çalışmanın yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, Onuncu Kalkınma Planı'nda "Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması" başlıklı bir öncelikli dönüşüm programı yer almakta olup söz konusu programın ilk bileşeninde Plan dönemi boyunca kayıt dışı ekonominin boyutunun ve etkilerinin ölçülmesi planlanmaktadır. Ayrıca, plan döneminde uygulanan politikaların ve alınan tedbirlerin hem kayıt dışı ekonomi hem de kayıt dışı istihdamla ilgili olarak genel ve sektörel etkilerinin de ölçülmesi amaçlanmaktadır.

Soru 5: İstihdam piyasasındaki yüksek kayıt dışılık oranlarını aşağıya çekmek amacıyla uygulamaya konulması gereken politikalar ve alınması gereken tedbirler nelerdir?

Cevap 5: Ülkemizde hala yüksek seviyelerde seyreden kayıt dışı istihdamla mücadelede alınması gereken başlıca tedbirler aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- İşletmeler üzerinde idari, mali ve yasal yükümlülüklerin bütçe imkânları doğrultusunda azaltılması, işletmeleri kayıt dışı faaliyetlere ve kayıt dışı istihdama yönelten bürokratik formalitelerin kaldırılması ve aşırı düzenlemelerden kaçınılması,
- İdari kayıt sisteminin etkinliğinin artırılması,
- İşletmelere yapılan denetimlerin etkin hale getirilmesi,

- Ceza ve yaptırımların daha etkin ve caydırıcı hale getirilmesi,
- Kayıt dışılıkla mücadelede tarım-tarım dışı, kent-kır ve kadın-erkek ayrımlarının dikkate alınması,
- Ücretsiz aile işçilerinin sosyal güvenliğini artıracak mekanizmaların geliştirilmesi,
- Kayıt dışıyla mücadelede kadınlar, gençler, yaşlılar ve eğitim seviyesi düşük olanlara öncelik verilmesi.

Ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınarak vergi toplanması ve bu ekonomik büyüklüğün vergi, istihdam ve milli gelir boyutlarıyla da kavranmasına yönelik olarak hazırlanan Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010) uygulanmış, Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2011-2013), 21.12.2011 tarihli ve 28149 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2011/21 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe girmiş ve uygulanmaktadır. Söz konusu Eylem Planının, Gelir İdaresi Başkanlığının sorumluluğunda; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Sosyal Güvenlik Kurumu, Şeker Kurumu ve Türkiye Noterler Birliği ile koordinasyon içerisinde yürütülmesi, gerek duyulan hallerde sendikalarla, meslek kuruluşlarıyla, sivil toplum örgütleriyle ve ekonomik-sosyal taraflarla da işbirliği yapılması kararlaştırılmıştır.

2011-2013 dönemi Eylem Planında; Gönüllü Uyumun Artırılması, Denetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi, Yaptırımların Caydırıcılığının Artırılması, Veri Tabanı Paylaşımı ve Toplumsal Farkındalığın Artırılması amaçları doğrultusunda 47 eylem hazırlanmıştır. 2013 yılı sonu itibarıyla söz konusu eylemlerin çok büyük bir kısmı tamamlanma aşamasına gelmiştir. Bu eylemlerden bazıları da kayıt dışı istihdamla mücadele açısından önem arz etmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda da Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması başlıklı bir öncelikli dönüşüm programı yer almaktadır. Program kapsamında denetimlerin ve yaptırımların etkinleştirilmesi, kurumlar arası koordinasyon ve veri paylaşımının artırılması, bilişim altyapısının güçlendirilmesi ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasına ve kaçakçılıkla etkin bir şekilde mücadele edilmesi tedbirlerine yoğunlaşılacaktır. Söz konusu tedbirlerin hem ekonomideki kayıt dışılık hem de kayıt dışı istihdam ile mücadelede önem arz edeceği düşünülmektedir. Ayrıca, çok farklı istatistiklerin olduğu kayıt dışı ekonominin boyutu ile ilgili olarak istatistiki anlamda belli bir standardın yakalanması ve ölçüm neticesinde somut hedeflerin konabilmesi amacıyla kayıt dışı ekonominin boyutunun ve etkilerinin ölçülmesine ilişkin bir bileşene program kapsamında yer verilmiştir.

Söz konusu program kapsamında, kayıt dışı ekonominin azaltılmasında her ne kadar kayıtlı sektörlerin güçlendirilmesi ve kayıtlı sisteme girişlerin teşvik edilmesi önem arz etse de, diğer öncelikli dönüşüm programlarının doğrudan ya da dolaylı olarak kayıt dışı ekonominin azaltılmasına katkı sağlayacağı dikkate alınarak, bileşenlerde öncelikle diğer programların alanına giren hususlara yer verilmemiştir.

Soru 6: Ülkemizdeki kayıt dışılık oranlarını yüzde 5-10'lar seviyesine çekmek için Bakanlığınızca hazırlanan Plan ve Programlar çerçevesinde öngördüğünüz bir takvim var mıdır?

Cevap 6: Kamu kurumları ile sosyal taraflardan on bin dolayında katılımcının katkısıyla yoğun çalışmalar sonucunda hazırlanan ve Ülkemizin önümüzdeki 5 yılının ekonomik ve sosyal anlamda rehberi olacak Onuncu Kalkınma Planında, 2012 yılında yüzde 39 olan kayıt dışı istihdam oranının 2018 yılında yüzde 30'a düşürülmesi hedeflenmektedir.

Kayıt dışı ekonomiye yönelik çalışmalar, ülkemizde kayıt dışı ekonominin boyutunun gelişmiş ekonomilere kıyasla oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Kayıt dışı ekonominin boyutlarının ölçülmesi hem tanımı itibarıyla zorluklar içermesi hem de istatistiki verilerin yetersizliğinden dolayı zorlaşmaktadır. Ancak çeşitli kurum ve araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalarda yıllar ve uygulanan yöntemler itibarıyla değişmekle beraber bu oranın % 2 ile % 70 arasında değiştiği vurgulanmaktadır. Yine, Friedrich Schneider tarafından yapılmış ve pek çok ülkeyi kapsayan çalışmalarda Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin GSYH'ya oranı 2003 yılında yüzde 33, 2012 yılında ise yüzde 27 olarak tahmin edilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planında yer alan Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı çerçevesinde programın birinci bileşeninde ekonomideki kayıt dışılığın boyutunun ölçülmesi ve kayıt dışı ekonominin GSYH'ya oranının 2018 yılı sonunda beş puan azaltılması hedeflenmektedir.

Friedrich Schneider tarafından çalışmalarda ülkelere göre önemli oranlarda farklılık arz etmekle beraber gelişmiş ülkelerde kayıtdışılık oranlarının yüzde 10-15 civarında olduğu görülmektedir. Her ne kadar kayıtdışılıkla mücadelede gerekli önlemler alınsa da ekonomilerin gelişmişlik düzeyleri ile kayıtdışılık oranları arasında negatif ilişki olduğu dikkate alındığında Türkiye'nin kayıtdışılık oranlarını gelişmiş ülkeler seviyesine indirmesi, alınacak tedbirlerin yanında ekonomik açıdan da gelişmiş ülkelere yaklaşması ile mümkün olabilecektir.